

JAMES T. TURNER JR.
On the Resurrection of the Dead: A New Metaphysics of Afterlife for Christian Thought. London: Routledge 2019. 243 s.

Anglo-amerikkalaisessa uskonnonfilosofiassa ja filosofisessa teologiassa keskustellaan kiivaasti ihmispersonan metafysiikasta perinteisten kristillisten oppien valossa. Kaikkein keskeisin on käsitys ylösnousemuksesta ja kuolemanjälkeisestä elämästä. Tällöin kysytään, millaisia rakenneosia ihmispersonalla viime kädessä on ja mitä tällaisen olion säilyminen kuoleman ylitse edellyttää.

Tuoreessa kirjassaan *On the Resurrection of the Dead* nuori yhdysvaltalainen teologi James T. Turner kritisoi meneillään olevaa debattia ja esittää oman, joiltakin osin radikaalin näkemyksensä persoonien metafysiikasta ja siitä, kuinka se parhaiten selittää ylösnousemukseen liittyvät teologiset vakaumukset. Turner kuuluu niihin teologeihin, jotka on koulutettu alusta asti analyttisen teologian liikkeen sisällä. Tämä myös näkyy ja kuuluu itse kirjassa. Turner etsii keskustelukumppaninsa teologiasta mutta välineensä analyttisestä filosofiasta.

Jotta Turnerin keskustelupuheenvuoroa voitaisiin ymmärtää, on tehtävä lyhyt katsaus itse teologiseen keskusteluun persoonista ja ylösnousemuksesta. Viimeaikainen debatti koostuu käytännössä kahden puolueen väittelystä. Näistä ensimmäistä voisimme kutsua standardinäkemukseksi, jolla on laaja kannatus erityisesti ennen 1800-lukua harjoitetussa kristillisessä teologiassa. Näkemyksen mukaan ihmis-

persoonalla on kyllä fyysikaalinen ruumis mutta viime kädessä hän on ei-fyysikaalinen sielu. Tätä sielu-ruumis-dualismia kutsun jatkossa lyhykäisesti dualismiksi. Dualismi selittää kätevästi, kuinka lukuisat kuolemaa ja ylösnousemusta koskevat teologiset väitteet ovat ensinkään mahdollisia. Se selittää, kuinka henkilö selviää kuolemastaan: ruumis kuolee mutta sielu jatkaa eloa, koska se on tuhoutumaton. Lisäksi dualismi selittää tehokkaasti ajatuksen välitilasta eli jonkinlaisesta paratiisimaisesta (tai helvetillisestä) olotilasta, jossa ihmiset ovat oman kuolemansa ja lopullisen ylösnousemuksen välillä.

Varsin monet 1900-luvun teologit ja filosofit ovat kuitenkin torjuneet dualismin ja kannattaneet fysikalismia, jonka mukaan ihmispersoonaa koostuu vain ja ainoastaan fyysikaalisista osista. Tätä näkemystä on puolustettu esimerkiksi vetoamalla Vanhan testamentin ihmiskäsitykseen, jolle sielun ja ruumiin erottaminen on vierasta. Sitä on puolustettu vetoamalla myös modernin tieteen tuloksiin: mielen ominaisuudet eivät ole ei-fyysikaalisen sielun ominaisuuksia, vaan psykologisen, sosiaalisen ja biologisen organismin ominaisuuksia. Joka tapauksessa kristitty fysikalisti joutuu selittämään, kuinka henkilö selviää kuolemansa ylitse, ja ottamaan kantaa kysymykseen välitilasta.

Kirjassaan Turner kritikoikin kumpaakin osapuolta. Ensimmäiseksi hän pyrkii osoittamaan, että standardinäkemukseen sisältyvä merkittävä sisäinen jännite, minkä takia se tulee torjua teologisilla perusteilla. Tämän jälkeen hän arvioi kriittisesti neljää eri fysikalismin mallia ja päättyy hylkäämään ne pääsääntöisesti filosofisin pe-

rustein. Näin pelikenttä on auki Turnerin omalle ehdotukselle, joka poikkeaa niin standardinäkemyksestä kuin vakiintuneesta fysikalismistakin.

Aloitan Turnerin standardimallia koskevasta kritiikistä. Hän esittää kolme teologista väitettä, jotka kristillisen näkemyksen persoonista tulisi pystyä selittämään. Ensinnäkin usko ruumiin ylösnousemukseen on niin keskeinen teologinen väite, ettei sitä voida pitää vain yhtenä mahdollisena toivona iankaikkisesta elämästä monien muiden joukossa. Paavali esittää Korinttilaiskirjeessään, että vain ylösnousemus voi antaa ikuisen elämän toivon: jos ylösnousemusta ei ole, ei ole myöskään iankaikkista elämää. Toinen keskeinen teologinen väite koskee välitilaa: yksilön kuolemaa seuraa heti elämä paratiisissa. Tässäkin Turner vetoaa Raamatun todistukseen. Kolmas väite koskee kuolevan ja ylösnousevan henkilön identiteettiä: ylösnoussut henkilö on numeerisesti identtinen sen henkilön kanssa, joka aikanaan kuoli. Dualismi selittää näppärästi näiden kolmen väitteen totuuden.

Kun väitteet on esitelty, ymmärrämme Turnerin kritiikin standardimallia kohtaan. Hän nimittäin esittää, että ensimmäisen ja toisen väitteen välillä on vaikeasti sovitettava jännite. Toisin sanoen dualismi yhdistettynä oppiin paratiisimaisesta välitilasta vetää mattoa sen väitteen alta, että ylösnousemus on ainoa ja tärkein toivo iankaikkisesta elämästä. Se tekee näin kahdella tavalla. Ensinnäkin se edellyttää, että on olemassa jokin hyvä kuolemanjälkeinen tila, jota ihminen voi toivoa osakseen. Tätä paratiisimaista, ruumiitonta välitilaa pidetään tavallisesti erinomaisena ja mukavana. Toiseksi

sen olemassaolo osoittaa, että kuolemanjälkeinen elämä ilman ylösnousemusta on mahdollista. Kumpikin näistä väitteistä on ristiriidassa tai ainakin jännitteessä, sen kanssa, että ylösnousemus on ainoa kuolemanjälkeisen elämän toivo. Sielujen onnellinen elämä paratiisissa sotii tätä ajatusta vastaan. Näin välitila ja dualismi ovat itseasiassa ristiriidassa sen kanssa, mitä Paavali opettaa ylösnousemuksen tärkeydestä. Turner päätyykin näistä syistä hylkäämään koko välitilaopin ja siihen läheisesti kytköksissä olevan dualismin.

Monet teologiset fysikalistit ovat päätyneet kritisoimaan standardimallia. Toisin kuin dualismi, fysikalismi selittää hyvin Turnerin ensimmäisen väitteen ylösnousemuksen ainutlaatuisesta luonteesta: jos ihmispersoona on fysikaalinen tai koostuu fysikaalisista osista, hänen ainoa toivonsa iankaikkisesta elämästä on fysikaalisen ruumiin ylösnousemus. Fysikalistilla on kuitenkin ongelmia selvitä kahdesta seuraavasta väitteestä eli paratiisinomaisesta tilasta heti kuoleman jälkeen sekä kuolleen ja ylösnousseen henkilön numeerisesta identiteetistä.

Kristityt filosofit ovat viime vuosina käyttäneet varsin paljon aikaa ja aivokapasiteettia fysikalismin puolustamiseen uskottavana vaihtoehtona standardimallille. Näiden puolustusten tarkoituksena on osoittaa, kuinka numeerinen identiteetti ja välitila ovat ainakin loogisesti mahdollisia, vaikka fysikalismi olisikin totta. Esimerkiksi Peter van Inwagen on väittänyt, että Jumala voisi, jos hän näin haluaisi, luoda kuoleman hetkellä biologisen organismin, joka täysin muistuttaa elävää henkilöä, laittaa sen elävän hen-

kilön tilalle ja napata itse henkilön muualle. Turner kuitenkin torjuu tämän vaihtoehdon, koska se ei näytä sopivan yhteen Jumalan muiden ominaisuuksien kanssa. Jumala vaikuttaa nimittäin siinä varsin epärehelliseltä. Eipä van Inwagenkaan tosissaan tähän ”ruumiinsiippausmalliin” usko. Vastavia fysikalistisia selityksiä, kuten Dean Zimmermanin ”putoavan hissin mallia”, vaivaa teologinen ongelma. Niissä ei tehdä oikeutta ajatukselle paratiisinomaisesta tilasta, jossa ihmiset heti kuolemansa jälkeen ovat. Lisäksi ne eivät ota huomioon sitä Paavalille tärkeää seikkaa, että ylösnousemusruumiit ovat laadultaan paljolti nykyisistä ruumiista poikkeavia.

Eniten panoksia Turner käyttää filosofi Lynne Rudder Bakerin konstituutiomallin kritiikkiin. Bakerin näkemys persoonien koostumuksesta on ollut vaikutusvaltainen viimeaikaisessa kirjallisuudessa erityisesti siksi, että se liittyy laajempaan trendiin osien ja kokonaisuuden metafysiikan tutkimuksessa. Bakerin mukaan ihmispersoona ei ole identtinen minkään sen rakenneosan kanssa – ei aivojen, ruumiin tai niiden kokonaisuuden kanssa. Tämä kuulostaa tietysti dualismilta. Baker ei kuitenkaan ole dualisti, sillä ihmispersoona on hänen mukaansa olio, joka koostuu *Homo sapiens*-organismista. Persoonan ja ihmisruumiin välinen suhde on koostumussuhde, ei identiteettisuhde.

Turnerin kirjan teknisimmät osuudet koskevan Bakerin konstituutiomallin kritiikkiä. Lyhykäisesti sanottuna Turner väittää, ettei Baker onnistu määrittelemään ”koostumussuhdetta” tarpeeksi tarkasti. Tästä seuraa esimerkiksi se, että joko ihmispersoonia ei

ole laisinkaan olemassa tai sitten niitä on liikaa. Tämä vastaväite tunnetaan myös muista konstituutiometafysiikan kritiikeistä. Konstituutiomallilla on se intuitionvastainen seuraus, että sen mukaan tätä arviota kirjoittaa ainakin kaksi oliota: *Homo sapiens*-organismi ja Aku Visala. Nämä kaksi oliota ovat täysin samassa paikassa täysin samaan aikaan eli samalla tuolilla saman tietokoneen ääressä. Kumpikin kirjoittaa kirja-arviota, mutta vain toinen on Aku Visala eli minä. Vaikuttaa hyvin omituiselta. Arkijärjen mukaan on nimittäin selvää, että arviolla on vain yksi kirjoittaja, Aku Visala, eikä kaksi (Aku Visala ja se *Homo sapiens*-organismi, josta Aku Visala koostuu). Turner päätteleeikin, ettei Bakerin näkemyksestä ole teologille juurikaan apua.

Lopulta pääsemme tarkastelemaan Turnerin omaa näkemystä. Vedoten sekä dualismin että fysikalismin epäonnistumiseen Turner väittää, että teologisesti paras persoonan metafysiikka löydetään hylomorfismista. Hylomorfismi on Aristoteleen ja Tuomas Akvinolaisen puolustama metafysiinen näkemys, jossa kaikki fysikaaliset oliot koostuvat kahdesta osasta, muodosta (*forma*) ja aineesta (*materia*). Muoto on jotain, joka antaa kullekin fysikaaliselle oliolle sille ominaiset kyvyt ja taipumukset. Ihmissielu ei ole tämän näkemyksen mukaan sen enempää kuin ihmisruumiin muoto. Sielu tekee aineellisesta ihmisruumiista persoonan: sielu on se, joka ”muo- vaa” ruumiin sellaiseksi, että siitä tulee ihminen. Toisin kuin monet nykyaikaiset hylomorfismia puolustavat metafysiikot, kuten William Jaworski, Turner keskittyy puolustamaan nimenomaan tomistista versiota hylomorfismista.

Tästä seuraa, että Turnerin kirjan neljäs luku on varsin pitkästyttävä tomististen peruskäsitteiden tarkastelu ja puolustus.

Turner kuitenkin tekee eroa tomistiseen hylomorfismiin. Kuten tunnettua, Tuomaan mukaan ihmissielu eli ihmisen muoto, voi kuin voikin olla olemassa ruumiista riippumatta. Tällä Aristoteleen torjumalla liikkeellä Tuomas pyrkii turvaamaan välitilaopin ja hylomorfismin yhteensopivuuden. Turner pitää liikettä kuitenkin epäonnistuneena yrityksenä sovittaa yhteen Aristoteleen metafysiikka kristillisen eskatologian kanssa. Sitä paitsi Turner on jo itse edellä hylännyt välitilaopin kokonaan, joten hänellä ei ole teologistaakaan motiivia tukea Tuomaan ratkaisua. Hylomorfismi kuitenkin selittää sen, miksi juuri ruumiin ylösnousemus on välttämätöntä: ihmispersoonaa ei voi olla olemassa ilman ruumista. Hylomorfismi selittää myös kuolleen ihmisen ja ylösnousseen ihmisen numeerisen identiteetin. Sen ongelmana on kuitenkin paratiisinomainen välitila, jonka puoleen Turner kääntyy kirjansa lopussa.

Hylomorfismi ei salli ruumiittomia sieluja eikä siis paratiisia. Miten se näkemyksenä voisi sitten selittää sen, että ihmiset ovat heti kuolemansa jälkeen paratiisissa? Tässä yhteydessä Turner turvautuu viimeaikaiseen ajan metafysiikkaan, erityisesti Barry Daintonin näkemyksiin. Itse näkemystä Turner kutsuu eskatologiseksi presentismiksi. Ajan metafysiikan perusteoriat ovat presentismi, eternalismi ja ”kasvavan laatikon” malli. Lyhyesti sanottuna presentistien mukaan vain nykyhetki on olemassa, eternalistien mukaan taas kaikki ajan hetket ovat olemassa ja ”kasvavan

laatikon” mallin mukaan nykyhetki ja menneisyys ovat olemassa mutta tulevaisuus ei vielä ole. Turner kehittää eteenpäin presentismia ja kritisoi sen kilpailijoita.

Eskatologisen presentismin mukaan henkilö jatkaa elämäänsä heti kuolemaa seuraavalla hetkellä ruumiillisesti ylösnousseena, osana lopullista eskatologista ylösnousemusta. Minkäänlaisia välitilaa tai ajallista ”aukkoa” kuoleman ja ylösnousemuksen jälkeen ei ole. Se ”paratiisi”, josta Raamattu puhuu, ei ole välitila, vaan lopullinen ylösnousemus. En tässä yhteydessä kykene tarkemmin käsittelemään Turnerin ajan filosofian mekaniikkaa.

Turnerin kirja on mielestäni vahva ja hyvin perusteltu kannanotto filosofisen teologian nykykeskusteluun persoonista ja ylösnousemuksesta. Toisin kuin monet asiasta keskustelevat filosofit, Turner on hyvin selvillä väittelyn teologisesta historiasta ja sen panoksista. Hän käy keskustelua myös nykyisen systemaattisen teologian kanssa tavalla, jota uskonnonfilosofit harvoin omaksuvat. Samanaikaisesti hän käyttää kuitenkin analyyttisen filosofian työkaluja. Toisinaan teksti on hyvin teknistä, erityisesti keskusteluisissa konstituutiometafysiikasta ja ajasta. Tästä syystä sitä tuskin voi suositella aloittelijoille. Itse nautin kuitenkin kirjan lukemisesta, erityisesti standardimallin kritiikistä, koska olen yhtä mieltä Turnerin kanssa sen ongelmista.

Kirjan argumentin uskottavuutta olisi lisännyt laajempi keskustelu konstituutiomallista. On vaikea kuvitella Bakerin tehneen niin ilmeisiä virheitä kuin Turner väittää. Ikävä kyllä Baker ei enää kykene vastaamaan Turnerin kritiikkiin, koska häntä itseään konsti-

tuova *Homo sapiens* -organismi kuoli. Teologista hylomorfismia koskevaan kirjallisuuteen Turner tuo kuitenkin mitä parhaimman ja terävimmän lisän. Teoksen hyödyllisyyttä olisi silti lisännyt se, jos Turner olisi asettanut oman tomistisen mallinsa keskusteluun muiden hylomorfismia kannattavien ajattelijoiden kanssa.

Lisäksi on syytä panna merkille Turnerin nöyrä asenne, jonka soisi luonnehtivan myös muita filosofisen teologian edustajia. Hän ei katso osoittaneensa, että kilpailevat mallit ovat epätosia. Hän ei myöskään pidä omaa eskatologista presentismiaan kovinkaan varmana johtopäätöksenä. Kuitenkin hän katsoo sen olevan teologisesti ja metafysisesti uskottava kilpailija keskustelussa vakiintuneille kannoille. Vaikka Turnerin näkemys on varsin spekulatiivinen, häntä ei ainakaan voi kekseliäisyyden puutteesta syyttää.

**Aku Visala, dos.
Akatemiatutkija
Helsingin yliopisto**